وەرگێرانا دەقێن بیانی ئەرێ لاوازیا دەقێن خومالی نە ؟

ئا: جەمال حەجی

دەقێ خومالی ب راستی دەقەکێ هەژارە چونکە نەژمێژە مە ل بیاڤێ شانویێ کارکریە. ئەگەر دەقەکێ بیانی هەلبژارد ئەو نەکێماسیا دەقێ خومالیە

هونەر وەکی پەنجەرەکێ یە مروڤ خوە تێدا دبینت، لەورا سەرهلدانا شورەشا هونەری ئێکە ژ گرنگترین دەست کەڤتێن خەلکی نە، لەورا شانو ژی پشکەکە ژ ڤی هونەری و ژێ بێ بەهر نەبوویە. دڤێ ریپوتاژێ دا مە هزر لێ کریە وەک گوڤارا سیلاڤ ب دیتنا کومەک هونەرمەندا.

ل دەستپێکێ ماموستا محەمەد عەلی ئەتروشی ب ڤی رەنگی بو سیلاڤێ پەیڤی: دەقێن خومالێ ب راستی د هەژارن، چونکە نە ژمێژە مە ل بیاڤێ شانویێ کارکریە.

بەلێ ل کوردستانێ نڤیسەرێ چیروکێ و هەلبەستێ و گەلەک کارێن دێ یێن ئەدەبی تا رادەیەکێ زۆر، بەلێ شانو نڤیس یان شانۆنامە مە ل کوردستانێ نەبوویە ئەڤە ژی (قەتلازیا) کێمبوونا مە یە د بیاڤی شانویێ دا، بوویە ئەگەرێ هندێ کو دەرهێنەرێ مە بەرڤ دەقێن بیانی بچیت و ل سەر وان دقێن بیانی کاربکەت. هەروەسا ئەز پتر دگەل هندێ مە کو ئەم پتر خوە نێزیکی دەقێن خومالێ بکەین. دیسا دێ گەلەک جارا بینی دەرهێنەرەکی دەقەکێ بیانێ یێ هەلبژارتێ بەلێ گەلەک ئامادەکرن یا بو ڤی دەقێ بیانی کری. ب هزرا من ئەگەر وی پیچەکا دی خوە ماندی کربا من باوەرە دا دەقەکێ خومالی بەرهەڤ کەت، هەر وەسا گەلەک جارا هزرا نڤیسینا دەقێ ب شێوێ کومی یاهتیەکرن.

ل بیرا منە ل سالێن بووری چەند سەربوورێت وەسا هەبوون کومەکا هەڤالا دا پێکڤە دەقەکی نڤیسن ب دیتنا من خالێت هەرە گرنگ بو پێشکەڤتنا ڤی بیاڤی ئەوە کو نڤیسەرێ مە هاندانێ بدەنە خوە شانۆیێ ژی بنڤیسیت. ئەڤە ژ لایەکی ڤە و ژ لایەکێ دی ڤە دێ نڤیسەرێ شانۆیێ گەلەک زەحمەتێ پێڤە بەت، لێ هەما ئێک بێ بەرامبەر ل سەر کاربکەت یێ رازیە. ب هزرا من ئەگەر کوژمەکێ دراڤی بو نڤیسەرێ شانۆیێ بهێتە تەرخانکرن من باوەرە دی نڤیسەر رەنگە پتر خو ماندی کەت.

د پرسیارەکێ کا دا تو دبینی ئەڤروکە تێبونەکا دڤان دقێن بیانی دا هەیە؟

جارێ ئەم نەشیاینە چاڤ و گوهێن بینەرێ شانۆیێ تێر بکەین هەتا ئەم بشێین چیژەکا شانۆیێ دەڤ پەیداکەین نیشاندانا شانۆیەکێ د هەیڤێ یان د سالێ دا چوار شانۆ بهێنە نیشان دان ئەڤە نابیتە پیڤەر ئەم بشێین چیژا بینەرێ شانۆیێ تێرکەین. خالا هەرە گرنگ ئەم نابێژین تێربوون بەلکو پتر گرنگیا دەقێ رەنگە ئەگەر ئەڤ بیاڤێ هە دەقێن باش هەبا ئەز باوەرم هونەرمەندێ مەژی ژێ دویرناکەڤیت.

هەروەسا نڤیسەرێ شانویێ (زیاد عابد) بەشداری دگەل راپورتا مە دا کر مەژێ پرسی: تو بێژی ئەڤرو مە نڤیسەرێ شانویێ نەبیت هەتا کو ئەم پەنایێ بو دەقێن بیانی ببەین؟.

مە نڤیسەر ژی یێ هەیی و دەقێ شانویێ ژی یێ هەی، لێ ما چی یە ئەگەر دەقێ بیانی بیت؟ ل ڤێرە ئەو دمینتە ل سەر هزرا دەرهێنەری، ئەڤجا ل وی دەمی ئەگەر دەقەکێ بیانی هەلبژارت ئەو نە کێماسیا دەقێ خومالیە. بو نموونە ئەز دەرهێنەرم و ئەز حەز ژ شانۆیا شکسپیری دکەم دێ وێ نیشاندەم کارێن ب ڤی رەنگی دمینتە ل سەر هزرا گروپێ کاری. هەروەسا ناڤبری بەرسڤا پسیارا مە : ئەرێ بینەر ب دقێن بیانی تێر دبن؟ دا و گوت: ل دەمێ مروڤ شانۆگەریەکێ ئامادە دکەت دێ سێ خالا ل پێش چاڤ وەرگریت:

١- بو کێ دێ پێشکێش کەی؟ هەلبەت بو کوردا و خەلکێ کوردستانێ، هەوەرسا دڤێت (مراعاتا) ژیانا وان و ئاریشێن وان بکەی.

٢- دێ چەوا پێشکێشکەی ب شێوەکێ پاڤژ و کارتێکرنێ ل بینەری بکەت؟.

٣- دێ چ پێشکێشکەی ئەو هزرا تو دگەهینی؟

ئەگەر ئەڤ هەرسێ خالێن ل سەری دیار کری وەک دەرهێنەر یان کوما کاری هاتنەکرن دێ یێ سەرکەڤتی بی دڤێ شانوگەریێ دا چ دەق خومالی بیت یان بیانی بیت ..

ئەکتەر (ئەحمەد مشەختی) دبێژیت: ئەڤ هەردوو تەوەرێت سەرەکی کارێت منن گومان نینە ئەگەر دەق بیانی بیت یان خومالی بیت ئەڤجا ئەز پەسەندێ ل هەردووکا دکەم. ئەگەر مروڤ بهێت ژ رویێ ئەکادیمی ڤە دەقێ

جیهانی ئەز باشتر دبینم و ئەگەر بو پەیداکرنا جەماوەرکی بیت کو ل خوە کوم بکەین و خەلکی پتر نیزیکی خوە بکەین ئەز پتر دگەل دەقـێ خومالی مـە. هـەروەسا ئەگەر دەقێ ژ هەمی ئالەکی ڤە یێ تە مام نەبیت.

ئێک ژ سیماییێت دەقـێ بیانی کو هەمی مەرج تێدا هەنە هـەروەسـا ئـەڤ دەقـە نـە تەنێ بو کەسەکی هاتیە نڤیسین دێ شێم بێژم بو تەڤایا جیهانێ هاتیە نڤیسین ئەگەر دەقێ بیانی بەری (٥٠٠سال یان ١٠٠٠) سالا هاتیە نڤیسین نوکە ئەم خو وەک کەتوار تێدا بینین، چونکە دەقەکێ جیهانی یە چ مروڤ ل کوردستانێ بژیت یان ل وەلاتەکێ دی بژیت هەردوو وەک ئێک تێ دگەهن. دەربارەی دەقێن خومالی هیڤیا من ئەوە پتر نڤیسەرێن مە هاندانێ بدەنە خوە کو دقێن خومالی یێن رێک و پێک بنڤیسن و پیچەک ڤی بیاڤی ب لڤلڤینن و کار ل سەر بهێتە کرن، چونکە ئەم پێدڤی دەقێن خومالی نە من نەدیتیە دەقێن بیانی ل دهوکێ هاتبنە نیشاندان ئەگەر دەست کاریەکا مەزن لێ نەکربا ئەز دشێم بێژم دەقێن خومالی نینن یان زۆر دکێمن.

لـەورا حـەز ژێکەرێن دەقێن خومالی پترن ژ دەقـێ بیانی، ئەڤجا هیڤیا من ئەوە نڤیسەرێن مە پتر شانۆیا خومالی بنڤیسن داکو مروڤ خو نیزیک کرنەکێ تێدا ببینت.

هـونـەرمـەنـد (عـادل عبدالرحمن) گـوت: دەربـارەی دەقێن بیانی و یێن خومالی هەلبەت دەقێن خومالی دێ د باشتربن ژ یێن بیانی و پتر دەربرینێ ژ هەست و کەلتورێ مروڤی کەن و نڤیسەرێن خومالی پتر ئێش و ئازارێن مروڤی دزانن.